

Budapestre vonatkozó újságcikkek

Szerző:

Cím: *Kozma Andor és Budapest*

Forrás: *Ujság*

Bp

(Hely)

1936

XI

15

(Idő)

(Köt. v. füz.)

(Oldal)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Kozma Andor

Idő

"1936"

Személy

Helyszám

KOZMA ANDOR ÉS BUDAPEST

Még előttünk van kedves arca, mintha tegnap láttuk volna, és a derűlten néző arc, melyből ész és szeretet sugárzott. Ugy tűnik, mintha csak az imént ment volna át kezünkön szép, gömbölyded írásával *Koboz krónikája*, vasárnapi számaink disze. — *Kozma Andorra*, az *Ujság* egykori főmunkatársára emlékezünk s idézzük fel arcát halottaiból most, hogy itt fekszik asztalunkon egy könyv, melynek címe: *Kozma Andor költészete*. Arról a Kozma Andorról szól, ki élete munkáját elvégezte. Az ily könyv olyanokról szokott szólni, s főképp olyanokról, kiknek helye van egy nemzet kiváló fiainak pantheonjában. Szabó Richárd írta ezt a könyvet s munkájának értékét ezzel a néhány szóval lehet megállapítani: méltó Kozma Andor emlékéhez. Talál, amit Kozma Andor költészetének fejlődéséről ír. Fejlődésének kezdő stádiumában — így szól — elhatározó befolyással volt reá újságírói mivolta is. A gondolati líra terén indult el, de mintha ez az elhatározás nem elégítette volna ki, érzelmei belső vilgának is kifejezést akar adni. Ugy tűnik, mintha két ízben, két különböző pontról indulna meg költészete. Stílusának fejlődését is ez a kezdeti kettősség jellemzi. Idővel azonban egységbe forrad ez a stílus és elvezet az ő sajátos egyéni költői arculatának jellemző vonásaihoz. Mi hozzátéhetjük, hogy ezeket a vonásokat ismerték meg Koboz heti krónikáiban az *Ujság* olvasói.

Szabó Richárd munkájából kiragadjuk azt a jellemző részt, mely Kozma Andort, mint Budapest életének költőjét mutatja be.

Érdekes, hogy Kozma mennyire ugyanott, ugyanahban látja a nemzet veszedelmét, mint nemzeti álláspont fűzi össze a két költőt s tudjuk, hogy Vargha sötéte, bár sajnos, igazán látóvá teszi tehetsége is a *vörös rém*ől és észak viharától féltette hazáját.

A századforduló utáni Kozma tehát egyre gyérb, egyre általánosabb reflexiókkal kapcsolódik korához. Van azonban költői működésének olyan területe, melyen éppen modernnek, uttörőnek látszik s különösen a nemzeti klasszicizmus hagyományait ápoló költők között tűnik ki. Ez a terület: Budapest-költészete. Már a szatirák megírásának korában, de később még inkább, sok szeretettel foglalkozik a fővárossal. Kozma, a vidéki gentry családból származott, vidéki iskolát járt Kozma beköltözik a fővárosba, itt kenyeret talál, meglepedik, de nem jövevénynek, hanem *igazi budapesti lakosnak* érzi magát. Ebben a tekintetben erősen különbözik a felfogásra nézve vele rokon költőkortársaktól. Eppen a nemzeti irányu költőknél látjuk sokszor jellemző vonásként a vidék felé való vonzódást. Szabolcska nem volt budapesti lakos, az összehasonlítás nála nem lehet teljes, mégis nála is megvan az a sajátság, hogy városban, Temesvárott lakik s a faluba vágyik vissza. Sokkal inkább meg-

felelnek Vargha Gyula körülményei Kozmának. Vargha tehernek érezte a városban lakást, idegenül nézett le rá rózsadombi lakásából, képzelete, inspirációja csak a vidéki tájak megéneklésére készítette. Kozmában nincs meg ez a vidéknsztalgia, itthon és jól érzi magát Budapesten és így mintegy költői képviselője annak a rétegnek, mely a vidéki magyar gentryből alakult s a főváros legértékesebb elemévé lett.

Bölcs, derűs, hibákat meglátó, de sokat megértő, sokat meghorsátó szemmel jár-kel Budapesten s figyeli életét, fejlődését. Így már a szatirák korában gyönyörű cigányleányunk látja Budapestet (*Óh Budapest!*). Tűzesszemű, hófogsorú, rongyban, selyemben hájoló szépség ez a leány, de féllába meztelen, fele hocskoros és nem mosdatja. Parvenü a város, sokféle a stílus benne, még több a stílustalanság nyugat vívmányai mellett, sok a primitívség és sok a piszok:

*Óh Budapest! — Nincs, aki tisztogatna,
De aki piszkít, az van itt elég.
Csődül beléd mindenfelől a satnya,
Kapátul ugrott pári csöcselék.
Leczkét a kiméletből ez sosem vett,
Sosem szokott meg nagyvárosi rendet,
S példát a csinbül nem adnak neki
Galicia kastános gyermekei.*

Hanem azért nem fukarkodik az elismeréssel sem a szép, genialis, ifju város iránt: *Óh szép cigánylány! — Szerettek, imádtak,
Nem ismerek elbájosolbbat nálad.* Minden jókedvű és jóltaláló csufolódása mellett is lelkes Budapest-rajongás lüktet a vers soraiban.

Költői fejlődésének későbbi éveiben még gyakrabban foglalkozik a fővárossal. Szinte látjuk, hogyan bolyong a városban, figyelve a régi épületeket s az újonnan keletkezőket. Kozma nem a magyar vidékre gondol ilyen-

kor, hanem a külföldi városokra. Szeretett utazni, sokat járt külföldön, egész Európát bejárta, nagyvárosaiban főleg a művészet alkotásait keresve. — Mikor Budapest utcáin sétál, önkéntelenül is ezeket hasonlítja össze a fővárossal. Még 1911-ben is parvenünek találja, nem találja benne a hagyományt, a történelmi lelket, azt a patinát, amit más, külföldi városokban megtalált. Kitérő éleslátással figyeli, hogy talán most van alakulásban valami olyan stílus, ami majd a nemzetet tükrözi. De azt látja csak, hogy sok régi viskót meghagynak, új palotákat meglepontanak, így mindig más és más képe lesz Budapestnek.

Nagyon tud örülni, ha valami új, művészi ritéket talál. A Szent István bazilika szemlése a hit áhitatának régióiba emeli, a szép, művészi munka gyönyörűsége elragadja: újjong benne a honfibuszkeség. — Kozma zembefordul azokkal, akik a harcok, ripókusák virtusát dicsérik, magyarságában is gazi művelt európai ember s odakiáltja az emberiségnek:

*Világ, ne nézd sok elhírhedt nagyunk! —
Nézd: szepet alkotánk, — teljít vagyunk.*

Kozma tehát egyrészt műértő szemmel szemléli a várost és épületeit, másrészt a történelmet keresi benne. Egyszerre jelenik meg ez a kettős szemlélet *Enek a Nemzeti Múzeumról* című rapszódiájában. A nemes, komoly, secesszió által nem bántott stílusú épület alatt látja elfolyni a környék, a város, a nemzet történelmét.

A köveken, épületeken belül a város lakóit, az embert is nézi. Budapest élete néhány nagyszerű vízióban elevenedik meg előtte. Megörökíti a Gellérthegy rejtelmes muzikussát, a háboru kezdő éveinek ismeretlen tárogatósát s ezzel az egykori Budapest hangulatából tett feledheteflenné egy jellemző szín-